

Tomka Lilla

Az Erzsébet-táborok világa

BEVEZETÉS

A tudományos kutatások eredményeit közlő szakirodalmak igazolják azt, hogy a hátrányos helyzet és a halmozottan hátrányos helyzet a gyermekek és családjai életvilágára is számos negatív hatást gyakorol, illetve jelentősen befolyásolja a gyermekek fejlődését és iskolai életpályájuk alakulását, továbbá azt is, hogy a gyermekek felzárkóztatásában és a következőleges lemaradás megelőzésében az oktatás mellett a nevelésnek, és a pozitív támogató társadalmi és iskolai környezetnek, a mikroklímának, a kortársi közösségnek is elvülhetetlen szerepe van (Kozma 1975, Liskó 1997, Papp 1997, Forray – Hegedűs 2003, Fejes 2006, Keller – Mártonfi 2006, Havas 2008, Szűcs 2008, Andl – Kóródi – Szűcs – Vég 2009, Jancsák 2013, Varga 2014, Fejős – Kállai – Keresztes-Takács – Máté 2015, Forray 2015, Rayman – Varga 2017, Pápai – Varga 2018, Fehérvári – Varga – Ceglédi 2018, Varga 2018). A szabadidő-pedagógia a nevelés olyan ága, melynek lényege, hogy a célok meghatározta keretekben arra törekszik, hogy a nem formális és informális tanulás élmények által valósuljon meg. Az élménypedagógia egyik megvalósulási tere a nyári táboroztatás (Majzik 1997, Mihály 2003, Bodor 2006, Heimann 2006, Kovácsné 2009, Mandák 2010, Borosán – Budai 2017, Trencsényi 2018, Nagy 2018). A nyári táborokban való részvétel nem csak hatalmas élményt nyújt a gyermekek számára, de új ismereteket is elsajátíthatnak a programok során. Az Erzsébet-táborok a hátrányos helyzetben élő gyermekek számára kerültek kialakításra, alapvetően azért, hogy minél több gyermek élvezhesse a nyaralás nyújtotta örömeit. A táborokban sok program közül lehet választani, melyek során az élmények nyújtása mellett cél a mintakövetéses tanulás, a probléma megoldási technikák nyújtása, készségek és kompetenciák fejlesztése. A táborok vezetése évről-évre arra törekszik, hogy minél több gyermeket tudjon fogadni. 2019-ben már közel százharminc ezer fiatal volt részese az Erzsébet-táborok programnak (az ottalvós, a napközi táborokban és a fővárosi gyermekprogramokban együttesen).

2017-ben az Erzsébet-táborok „értéktérképének megrajzolása” céljával Jancsák Csaba vezetésével három éven át zajlott kérdőíves kutatásban több mint 18000 gyermeket és 2800 kísérőt kérdeztek meg. Arra jutottak, hogy az Erzsébet-táborok legfőbb fejlesztő hatásait a közösségi és szociális kompetenciák terén, továbbá az érzelmi intelligencia fejlesztésében lehet megadni, továbbá, hogy az Erzsébet-táborok által közvetített értékvilágot a tradicionális humanista társadalmi értékek jelentik, amelyek a zsidó-keresztény kultúra értékorientációival azonosak (Jancsák 2020).

Kutatásom legfőbb indoka (a személyes érdeklődésen felül) az volt, hogy véleményem szerint a tömegmédiában és a szakmai diskurzusokban nem kap elég hangsúlyt ez a téma, és általánosságban is elmondható, kevés ismeret áll rendelkezésre arról, hogy az Erzsébet-táborok mit tudnak nyújtani, milyen célkitűzés mellett és milyen eredményességgel a résztvevők számára.

2. MÓDSZERTAN

2.1 Kiinduló állításaim

A szakirodalmak alapján témám kapcsán a következő kiinduló állításokat teszem.

- H1. Az Erzsébet-táborok „pedagógiai hitvallásának” középpontjában a gyermekek élmények általi fejlesztése áll.
- H2. A pedagógiai program tudatos szakmai alapokon és értékítéleteken nyugszik.
- H3. A nyári ottalvós táborok fejlesztő hatással vannak a táborozó gyermekekre.
- H4. A fejlesztő hatások kimutathatók a szociális kompetenciák esetében.
- H5. A tábor fejlesztő hatásait a rekreációs programok támogatják.

2.2 A kutatás módszerei

2.2.1 A kvalitatív kutatás

A mélyebb információszerzéshez két forrást választottam az interjúkészítést és a résztvevő megfigyelést. Az Erzsébet-táborokról szóló interjúm elkészítéséhez Kőműves Eszter szakmai vezetőt választottam alanynak. Az interjú alanyát szervezeti státusza és szakmai előismeretei alapján szakértőnek tekintem a dolgozat tárgyában, mivel az Erzsébet táborok szakmai vezetője. Az interjúra a vírushelyzet miatt az online térben volt lehetőségem.

A 2019. év nyarán egy héten keresztül részt vettem a zánkai Erzsébet-táborban. Az első négy turnus alatt, összesen egy hónapig voltam jelen a táborban. Résztvevői megfigyeléseimmel, illetve tapasztalataimmal kiegészítem az interjú elemzését.

2.2.2 A kvantitatív kutatás

A kutatás során a nyári „ottalvós” Erzsébet-táborokban 2017-ben történt adatfelvétel (kutatásvezető Jancsák Csaba) adatbázisának talaján végeztem másodelemzést. A 2017. évi adatfelvétel során 5159 tanulót és 1161 kísérőt kérdeztek meg, önkitöltős papíralapú kérdőívvel. A kísérő kérdőív 89 kérdéssort, a gyermek kérdőív 65 kérdéssort tartalmazott. A zánkai táborhely esetében összesen 4086 válaszadó töltötte ki a kérdőívet (3598 tanuló és 488 kísérő), a fonyódligeti táborhely esetében pedig összesen 2234 fő töltötte ki (1561 gyermek, továbbá 673 kísérő). A kérdőíveket a szociológiai adatfelvételek módszertana alapján operacionalizálták (Babbie 2006), specifikálva a táborozásról kialakult attitűdök és a táborozók vélekedéseinek mélyebb megismeréséhez (Jancsák 2020).

3. A KUTATÁS EREDMÉNYEI

3.1. Feladatvállalás, programcélkitűzések, pedagógiai célrendszer, kompetenciafejlesztés – A kvalitatív kutatás eredményei

Az Erzsébet-táborok alapvető célja, hogy olyan gyerekeknek nyújtsanak táborozási élményt, akiknek erre valamilyen oknál kifolyólag nincs erre lehetőségük.

Magyarország Kormánya 2012-ben hívta életre az Erzsébet-táborokat. Az Erzsébet a Kárpát-medencei Gyermekekért Alapítvány (a továbbiakban: Erzsébet Alapítvány/Alapítvány) 2016 óta gondoskodik az

Erzsébet-táborok egész éves rendszeréről, amely hazánk legnagyobb táboroztatási programjává vált az elmúlt években.

Jogszábai szinten a 2020. évi LXIV. törvény rendelkezik az Erzsébet-táborokról.

Az Erzsébet-táborok a magyarság- és honismeretet, a sport, a tudomány és kultúra szeretetét, a kereszténység alapértékeit előtérbe helyezve nyújtanak testi, szellemi és lelki fejlődést segítő, rekreációs, szórakoztató, tartalmas és esélyteremtő egyéni vagy társas élményprogramokat annak érdekében, hogy pozitívan alakítsák a táboron kívüli egyéni és közösségi létet, valamint elősegítsék az integrációt. Kompetenciafejlesztő hatásuk révén hozzájárulnak a gyermekeket és családokat támogató állami célkitűzések megvalósításához, a társadalmi kohézió erősítéséhez, a gyermekek szocializációjához, pihenéséhez és ismereteik bővítéséhez, a szociálisan rászoruló gyermekek élethelyzetének javításához, különösen az életkoruknak megfelelő mennyiségű és minőségű, egészséges étkezés, az életkoruknak megfelelő egészségi állapot elérését és a képességeiknek megfelelő tudás megszerzését segítő szolgáltatások, valamint az aktív kikapcsolódás lehetőségének biztosításával. Az Erzsébet-táborok emellett a magyarországi, a külhoni magyar és magyarul tanuló gyermekek elérésével segítik a közösségépítést, valamint a külhoni magyarsággal és a vi-segrádi együttműködésben részt vevő államokkal fennálló kötelék erősítését. A 312/2020. (VI.30.) Kormányrendelet rendelkezik az Erzsébet a Kárpát-medencei Gyermekekért Alapítvány által megvalósított Erzsébet-táborok egyes típusairól és egyéb rendezvényeiről.

Tábortípusok

Családi Erzsébet-tábor

családok részére nyújt táboroztatási szolgáltatást azzal, hogy több napon át egy vagy több táborhelyen szállást, a tábor napi időtartamához igazodó számú étkeztetést és családi szabadidős programot biztosít

Napközi Erzsébet-tábor

az oktatási azonosítószámmal rendelkező köznevelési intézmények, a kötelező közművelődési feladatot ellátó intézmények, valamint a család- és gyermekjóléti szolgálatok és központok bevonásával napközbeni felügyeletet, szemléletformáló, kompetenciafejlesztő és szabadidős programokat nyújt, valamint a tábor napi időtartamához

Ottalvós Erzsébet-tábor	<p>igazodó számú étkeztetést biztosít, elsősorban a köznevelési intézmények gyermekcsoportjai részére, a gyermekek lakóhelyén vagy annak vonzáskörzetében, egy vagy több helyszínen nyújtott gyermektáboroztatási szolgáltatásként</p> <p>több napon át éjszakai ott-tartózkodást is magában foglaló, folyamatos felügyeletet nyújt, egy vagy több táborhelyen szállást, a tábor napi időtartamához igazodó számú étkeztetést, valamint kompetenciafejlesztő és szabadidős programokat biztosít, elsősorban a köznevelési intézmények gyermekcsoportjai részére nyújtott gyermektáboroztatási szolgáltatásként</p>
Erdélyi Erzsébet-tábor	<p>az Erdélyi Erzsébet-tábor elnevezésű táborhelyen több napon át éjszakai ott-tartózkodást is magában foglaló, folyamatos felügyeletet nyújt, a tábor napi időtartamához igazodó számú étkeztetést, valamint kompetenciafejlesztő és szabadidős (kiemelten a magyarságtudat, továbbá az anyaországról és a határon túlról érkező táborozók közötti kapcsolat erősítését célzó) programokat biztosít a Magyarországon és az Erdélyben működő, az anyaországgal való kapcsolattartás elősegítésének érdekében a Kárpát-medencében élő gyermekek művelődésével, magyar identitásuk megőrzésével kiemelten foglalkozó intézmények, elsősorban köznevelési intézmények gyermekcsoportjai részére nyújtott gyermektáboroztatási szolgáltatásként</p>
Gyógyító Szent Erzsébet-tábor	<p>az együttműködő partnerei bevonásával megvalósuló tábor egészségügyi intézmények ellátotti körébe tartozó, betegséggel élő, betegségből gyógyuló gyermekek csoportjai részére nyújt egy vagy több, a táborozók speciális igényeinek megfelelő felszereltségű táborhelyen több napon át éjszakai ott-tartózkodást is magában foglaló, folyamatos felügyeletet, a tábor napi időtartamához igazodó számú étkeztetést, valamint a gyermekek egészségi állapotának</p>

Diabétesz Erzsébet-tábor

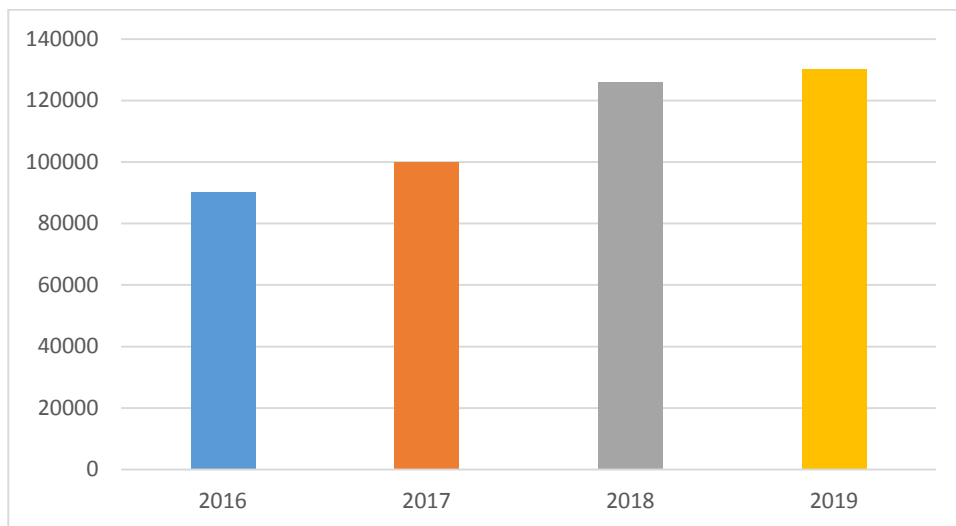
megfelelő kompetenciafejlesztő és szabadidős programokat biztosít gyermektáboroztatási szolgáltatásként az együttműködő partnerek bevonásával megvalósuló tábor egészségügyi intézmények ellátotti körébe tartozó, 1-es típusú diabéteszsel élő gyermekek csoportjai részére biztosít edukációs, szemléletformáló, kompetenciafejlesztő és szabadidős programokat gyermektáboroztatási szolgáltatásként azzal, hogy ezen belül

- ottalvós táborok formájában több napon át éjszakai ott-tartózkodást is magában foglaló, folyamatos felügyeletet, egy vagy több táborhelyen szállást, a tábor napi időtartamához igazodó számú étkeztetést is nyújt, vagy
- napközi táborok formájában napközbeni felügyeletet, valamint a tábor napi időtartamához igazodó számú étkeztetést is nyújt

Az Erzsébet Alapítvány zánkai és fonyódligeti táborhelyén évről évre több ezer gyermek nyaral egy-egy héten át. Ezek a nyári táborok a hazai költségvetési forrás mellett, részben európai uniós támogatással valósulnak meg, az EFOP-1.2.12-17-2017-00006 „A Tábor összeköt – Erzsébet Táborok” elnevezésű projekt által. Ez a két Erzsébet-tábor az álló tábor kategóriába, továbbá az élmény- és ismeretszerző táborok körébe tartozik (Bodor, 2006, Dorka, 2014). Az ottalvós Erzsébet-táborok összesen három helyszínen kerülnek megrendezésre. A legnagyobb zánkai táborhelyszín több, mint 100 hektáron terül el. Fonyódligeten a Balaton partján 900 gyermek nyaralhat egyszerre. Erdélyben, az ivói Erzsébet területe 2,5 hektár, ahol összesen 180 férőhely van.

Az Erzsébet-táborok összes tábortípusában résztvevő gyermekek létszáma a legutóbbi négy táboroztatási évben (2020-ban a vírushelyzet miatt nem volt ottalvós tábor) meghaladta a 400.000 főt. Ez az adat nem csak a nyári ottalvós táborokat foglalja magában, hanem az egyes településeken szervezett napközi táborokat is. Ez a sok százezres adat (évenkénti mintegy százezer fő) arra enged következtetni, hogy az Erzsébet-

táborok a hazai legnagyobb gyermek- és ifjúsági program. Jól megfigyelhető az ábrán, hogy 2016-ban az Erzsébet-táborok indulásakor kilencvenezeren vettek részt, 2017-ben a résztvevők száma már százezer fölé emelkedett. Ez arra enged következtetni, hogy a tábor egyre több és több gyermeknek és családnak tud segítséget és felejthetetlen élményeket nyújtani. 2018-ban és 2019-ben ezen számok még tovább emelkedtek egészen közel százharminc ezer résztvevőig. (ld. 1. ábra)

1. ábra Az Erzsébet-táborok résztvevőinek száma 2016-2019 (fő)
Forrás: Adatok forrása: EKGYA, erzsébet-táborok.hu, saját szerkesztés

A tábor szervezők tapasztalatai szerint egy-egy alapegység vonatkozásában a táborozás létszámát 150-200 emberig lehet kitolni, e felett már nem képes a csoport egyként működni. Ezért sok táborban (az Erzsébet-táborokban is) azt a megoldást alkalmazzák, hogy a több száz odaérkező gyermeket altáborokba osztják szét, ezzel csökkentve a csoportlétszámot, ami elősegíti, hogy az altáborok egy csapatként tudjanak működni. A nyári Élménytáborok a tanítási szünet idején vannak, 6 napos 5 éjszakai otthos táborok, melynek keretében a gyermekek szállást, napi ötszöri étkezést, folyamatos gyermekfelügyeletet, kompetenciafejlesztő és szabadidős programokon való aktív részvételi lehetőséget, továbbá un. programcsomagot kapnak (pl. hátizsák, altábornak megfelelő színű póló, napvédelmet szolgáló sapka, kulacs, törölköző).

A táborban való részvétel ingyenes, a táborozók számára nyújtott un. programcsomagok pedig hátránykompenzációs célokat is szolgálnak (pl.: póló, sapka, kulacs, törölköző). A táborhelyre való utazás megszervezését is biztosítja az Alapítvány.

A tavaszi és az őszi erdei iskola és osztálykirándulások időszakában 3 nap/2 éjszakai osztálykirándulós programot biztosít az Alapítvány. Jellemzően köznevelési intézmények osztályai vesznek részt ezen táborozási formában.

Rendkívül sok program érhető el a résztvevő fiatalok számára, ám a programok koordinálása igen nagy feladat. Ebben vesznek részt az úgy nevezett TESOk, azaz a Tábori Együttélést Segítő Operatív munkatársak, vagyis jellemzően egyetemisták, de vannak például, egyetemi tanárok vagy végzett pedagógusok, illetve 20-25 éve pályán lévő szakemberek, és más területről érkező, de táboroztatási tapasztalattal rendelkező szakemberek is. A TESOk a táborozás előtt orientációs képzésen vesznek részt. Minden feladathoz általában két TESO van beosztva. Ők bonyolítják le az eseményeket, ők pakolják elő a szükséges eszközöket és ők is pakolnak el. Abban az esetben, ha a programot külsős előadó vezeti, a TESOknak mindenben segíteni kell az előadónak. Egyes feladatok ismeretése és lebonyolítása is a TESOk feladata. A programok között sok ismeretterjesztő és érzékenyítő program is található. Egy példát hozok. A Nem Adom Fel Alapítvány rendezésében egy érzékenyítő program működik a táborban. E program lényege, a táborozók megtapasztalhatják, hogyan élnek mindennapjaikat a különböző sérültséggel élő embertársaik, milyen speciális szükségletekkel rendelkeznek, a hétköznapi tevékenységek milyen kihívások elé állítják őket. A program célja, a társadalmi befogadás, illetve a társadalmi kohézió növelése, a szociáliskompetencia-fejlesztés, az érzelmi intelligencia fejlesztése, továbbá a hatékony kommunikációt és önbizalmat is erősíti.

A zánkai és fonyódligeti táborhelyeken a nyári táborok szakmai programját TESO-k mellett ATV-k (Altáborvezetők) valósítják meg. Munkájukat az Alapítvány Balatoni Erzsébet-táborok Igazgatóságának munkatársai, az igazgató, a táborvezetők, programkoordinátorok és programszisztensek támogatják. A táborba a gyermekcsoportok kísérőkkel érkeznek. Az Erzsébet-táborokról szóló törvény alapján a gyermekek felügyeletét ellátó kísérő az a tizennyolcadik életévét betöltött, büntetlen előéletű,

cselekvőképes személy, aki a táborba vele együtt érkező gyermekcsoport felügyeletét látja el.

TESO/ATV pozícióra főként egyetemisták jelentkezését várják. A kiválasztási folyamat során megfelelő jelentkezők számára kötelező felkészítést biztosítanak. A felkészítésen hasznos, gyakorlati, élménypedagógiai tudást, konfliktuskezelést, hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű táborozókkal kapcsolatos ismereteket adnak át, a TESOk megismerhetik a nagy létszámú táboroztatással kapcsolatos sajátosságokat. A táboroztatás alatt munkaszerződést kötnek az egyetemistákkal, akik hasznos tudást szereznek és egyben a tanulóiknak megfelelő gyakorlatot is.

Az eltérő környezetből érkező, eltérő szociális adottságokkal rendelkező (hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű, rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő és sajátos nevelési igényű) gyermekek számára a táborban való részvétel lehetőséget biztosít egymás megismerésére, a szabadidő hasznos eltöltésére, magas színvonalú programokon való részvételre. A tábori személyzetet előzetes érzékenyítő program keretében készítik fel a speciális igényű gyermekek szükségleteire való megfelelő válaszokra. A programok lehetőséget adnak arra, hogy az iskolai időszak alatt megkezdett hátránykompenzációs folyamatok a nyári tanítási szünet ideje alatt is folytatódjanak a gyermekek életében. A játékos, élménypedagógiai eszközök segítségével az egészséges életmód megismertetésére és gyakorlására, a fizikai aktivitás növelésére, a tudományos ismeretterjesztésre, az önismeretre, a mentális- és érzelmi intelligencia fejlesztésére, a gyermekek vállalkozó kedvének növelésére, a digitális kompetencia fejlesztésére is lehetőség nyílik. A tábori foglalkozásokon szerepet kap az alkohol- és drogvédelem, a pályaorientáció, az elsősegélynyújtás, ahogy a kulturális programok (színház, koncert, zenei, dráma és táncfoglalkozások) és a környezeti nevelés is. A tábori részvétellel a csoportban zajló tapasztalati tanulás által a szociális kompetenciafejlesztés is megvalósul, és a közösségi képességek, az önfogadás, a társakkal való hatékony kommunikáció, bizalomépítés célja is a gyermekek fejlesztésének.

Összességében tehát a tábor lehetőséget ad a társadalmi befogadásra és az esélyteremtésre, és (bár nem oktatási intézményről beszélünk, de) a Nemzeti Alaptantervben megfogalmazott célkitűzések megvalósulásának támogatására is, hiszen a táborozásban való részvétel a közösségi együttélés szabályainak megismerésére és gyakorlására is lehetőséget ad. Mindez az elfogadás, az együttérzés, a törődés, a szabadság, a

felelősségvállalás, tolerancia társadalmi értékeinek megjelenését és internalizálását is jelenti.

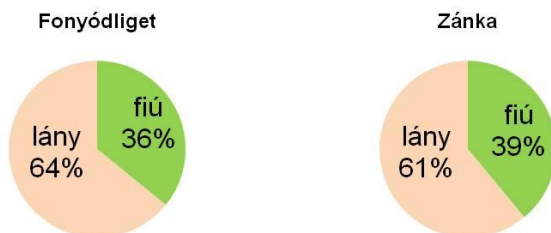
3.2 A kvantitatív kutatás eredményei

A kutatás során a 2017. évi nyári ottalvós táborokban történt kérdőíves vizsgálat adatain végeztem másodelemzést (tanuló alminta N=5159, kísérő alminta N=1161).

Az ottalvós Erzsébet-táborokban a kérdőívet kitöltők körében majdnem kétszer annyi lány volt, mint fiú (ld. 2.ábra). A táborok szervezői törekednek a nemek egyenlő arányára, s ez kisebb különbségekkel általában így is történik az egyes turnusok esetében. A 2. ábrán is jelzett arány azt mutatja, hogy a mintában felülreprezentáltak a lányok. Ezt azért fontos számításba venni, mert amikor a programokat értékelik a gyerekek, nem biztos, hogy a lányoknak és a fiúknak ugyanazok a programok tetszettek. A haditechnikai park látogatása esetében például, véleményem szerint, ha csak a fiúk válaszait néznénk, sokkal több lenne az, akinek tetszene.

EFOP-1.2.12-17-2017-00006 „A TÁBOR ÖSSZEKÖT – ERZSÉBET TÁBOROK”
AZ ERZSÉBET TÁBOROK HOZZÁADOTT ÉRTÉKEI ÉS FEJLESZTŐ HATÁSAI

Nemek szerinti megoszlás (2017, diákok, 1-10 turnusok, %)

2. ábra Nemek szerinti megoszlás az Erzsébet-táborban (2017)

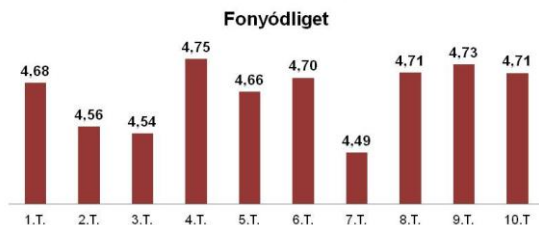
Forrás: Erzsébet-táborok, Jancsák Csaba, 2018

A következő diagrammok azt a kérdéssort mutatják be, hogy a gyermekek a turnusok alatt mennyire érezték jól magukat a fonyódligeti és a zánkai táborokban. Ezt minden gyermek egy 1-5-ig terjedő skálán jelölhette.

A válaszokat összesítve jöttek ki az átlagértékek minden turnusban. Megállapítható, hogy Fonyódligeten a 4. turnus és a 9. turnus kiugróan magasabb értéket kapott, mint a többi. A legalacsonyabb értékelést a 7. turnus diákjai jelölték. Összességében elmondható, hogy a diákok csoportja az 1-10 turnusban Zánkán és Fonyódligeten is 4-es feletti átlagot jelöltek meg (ld. 3. ábra, 4. ábra), amely azt mutatja, hogy a tábor által szervezett programok élvezhetőek voltak a gyerekek számára. További elemzés tárgya lehetne, hogy egyes turnusok esetében némileg alacsonyabb értékek, a fonyódligeti táborhelyen a 7. turnus, illetve a zánkai táborhelyen a 2. turnus esetében mi okozta ezt a különbséget, azonban a kérdőív nyílt kérdése esetében erre vonatkozó további információt nem tudtunk kinyerni.

EFOP-1.2.12-17-2017-00006 „A TÁBOR ÖSSZEKÖT – ERZSÉBET TÁBOROK”
AZ ERZSÉBET TÁBOROK HOZZÁADOTT ÉRTÉKEI ÉS FEJLESZTŐ HATÁSAI

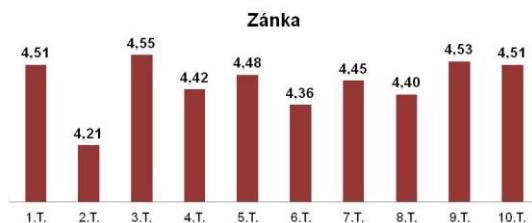
Mennyire érezted jól magad a tábor programjain?
(2017, diákok, 1-5 skálán, átlagértékek)

3. ábra A tábor programjainak értékelése a gyermekek szemszögéből
Forrás: Erzsébet-táborok, Jancsák Csaba, 2018

EFOP-1.2.12-17-2017-00006 „A TÁBOR ÖSSZEKÖT – ERZSÉBET TÁBOROK”
AZ ERZSÉBET TÁBOROK HOZZÁADOTT ÉRTÉKEI ÉS FEJLESZTŐ HATÁSAI

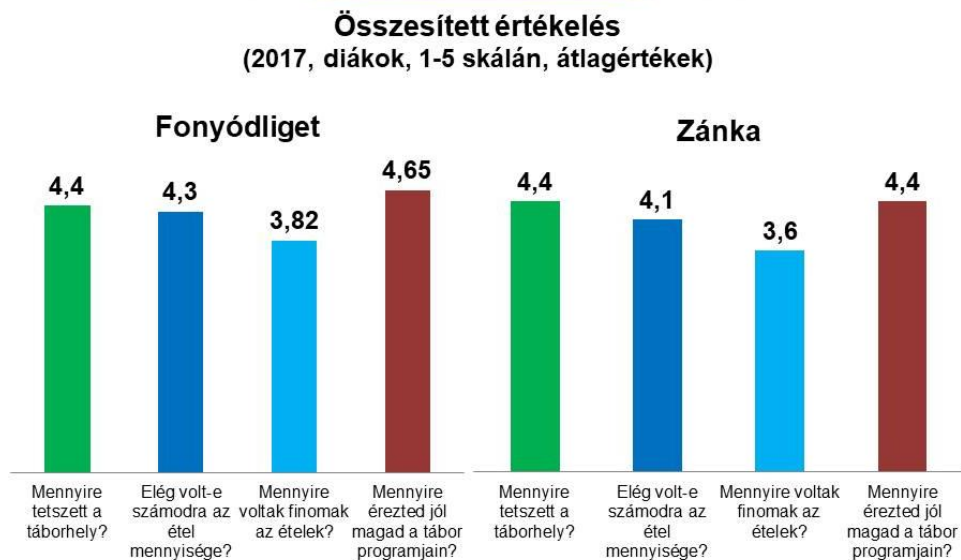
Mennyire érezted jól magad a tábor programjain?
(2017, diákok, 1-5 skálán, átlagértékek)

4. ábra A tábor programjainak értékelése a gyermekek szemszögéből
Forrás: Erzsébet-táborok, Jancsák Csaba, 2018

Az alább közölt összesített értékelés (ld. 5. ábra) több kérdést elemez és összehasonlítja a fonyódligeti és a zánkai táborokat. Minden kérdésre 1-5 terjedő skálán lehetett a válaszokat megjelölni. A táborhely mindkét helyen megfelelő volt a diákok számára. Az összesített adatok alapján 4,4-re értékelték mindkét helyszínt. A következő két kérdés az étel mennyiségére és ízletességére kereste a választ. A fonyódligeti táborhelyen mindkét kérdés esetében magasabbra értékelték, mint Zánkán. Mindkét esetben körülbelül 2 tizeddel jobbnak ítélték az ételek mennyiségét és ízét is. Az utolsó kérdés mindkét táborban arra kereste a választ, hogy mennyire érezték jól magukat a gyerekek a táborokban. Mindkét táborhelyszínen az összesített eredmények 4 feletti értéket értek el. A fonyódligeti táborban ez az érték 4,65 lett, míg a zánkaiban 4,4 volt.

EFOP-1.2.12-17-2017-00006 „A TÁBOR ÖSSZEKÖT – ERZSÉBET TÁBOROK”
AZ ERZSÉBET TÁBOROK HOZZÁADOTT ÉRTÉKEI ÉS FEJLESZTŐ HATÁSAI

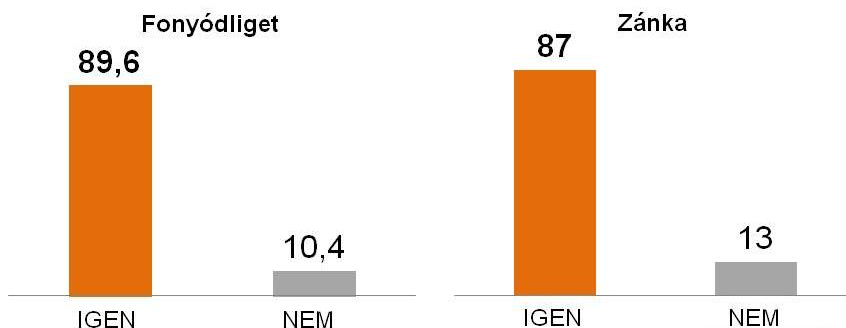
5. ábra Gyermekek összesített értékelése a táborról
Forrás: Erzsébet-táborok, Jancsák Csaba, 2018

A tábor a társadalmi tőke növelésére is hangsúlyt fektet. Azzal, hogy a gyermekek a táborban más diákokkal ismerkedhetnek meg, saját társa-

dalmi tőkájukat, ismeretségi körüket bővíthetik. A diákok a közös programok során, továbbá szálláshelyeiken is ismerkedhetnek egymással. Korábban már szó volt arról, hogy a táborba érkező gyermekeket különböző színű altáborokban helyezik el. A diákcsoportok idegen csoportokkal kerülnek egy lakóházakba. Itt a szabadidejükben együtt játszhatnak, focizhatnak. A kutatásban arra is kíváncsiak voltunk, hogy a turnusok alatt szereztek-e új barátokat az odaérkező gyermekek. A diagramm alapján határozottan kijelenthetjük, hogy a diákok majdnem 90%-a mind Fonyódligeten, mind Zánkán szerzett új barátokat. Fonyódligeten mindössze 10,4 %, Zánkán pedig 13% válaszolt nemmel erre a kérdésre. A táborok közvetlen célközönsége (a gyermekek) és közvetett célközönsége (a szülők) az aktív szabadidő-eltöltés mellett tulajdonképpen ezt várják a nyári táborozásuktól, így ez a visszajelzés (tíz táborlakó gyermekből kilenc új barátságokat kötött a tábor alatt) megerősíti a szociális kompetenciák fejlesztésével kapcsolatos kiinduló feltételezésemet.

EFOP-1.2.12-17-2017-00006 „A TÁBOR ÖSSZEKÖT – ERZSÉBET TÁBOROK”
AZ ERZSÉBET TÁBOROK HOZZÁADOTT ÉRTÉKEI ÉS FEJLESZTŐ HATÁSAI

Szerezte-e új barátokat a táborban? (2017, diákok, %)

6. ábra Új barátok megismerése az Erzsébet-táborban

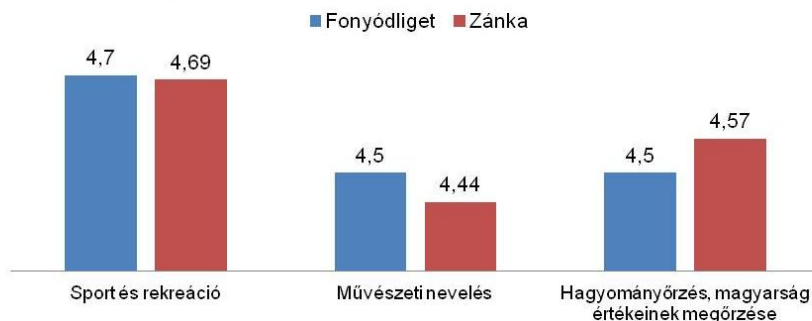
Forrás: Erzsébet-táborok, Jancsák Csaba, 2018

A következőkben a kísérők válaszait elemzem. A kísérőket arról kérdezték, hogy véleményük szerint milyen tényezőben mennyire fejleszti a diákokat az Erzsébet-tábor. A kategóriák a következők voltak: sport és rekreáció, művészeti nevelés, hagyományőrzés és a magyarság értékeinek megőrzése.

A kísérők 1-5 terjedő skálán jelölhették válaszaikat (ld. 7. ábra). Fonyódligeten és Zánkán is a legtöbbet fejlesztett területnek a sportot és a rekreációt jelölték. Fonyódligeten 4,7, Zánkán pedig 4,69 lett az összérték. Mindkét helyen a legalacsonyabb átlag pontszámot a művészeti nevelés érte el. Középső helyen végzett a magyarság értékeinek megőrzése és a hagyományőrzés. A tábor célkitűzései közé tartozik, hogy a programokon szerepeljen a hagyományőrzés és a magyarság értékeinek megőrzése. Az alábbi diagramm arról ad visszajelzést, hogy a kísérők szerint ezt a célt eléri a táborok. Az összes kategória 4 feletti átlagot ért el.

EFOP-1.2.12-17-2017-00006 „A TÁBOR ÖSSZEKÖT – ERZSÉBET TÁBOROK”
AZ ERZSÉBET TÁBOROK HOZZÁADOTT ÉRTÉKEI ÉS FEJLESZTŐ HATÁSAI

A kísérők vélekedései az Erzsébet Táborok fejlesztő hatásairól (2017, 1-5 skálán, átlagértékek)

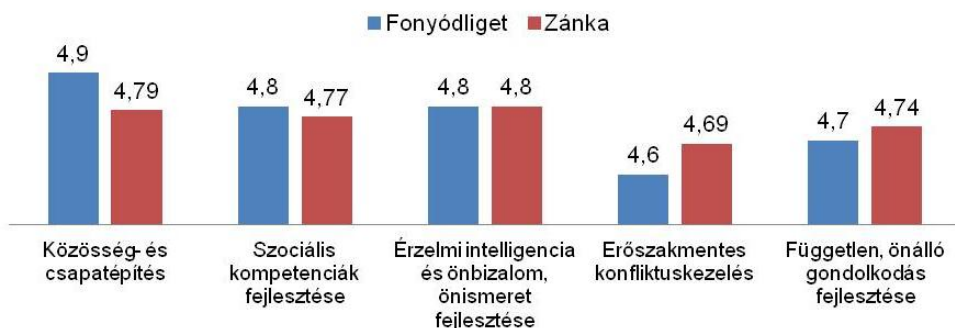
7. ábra Kísérők véleménye az Erzsébet-táborok fejlesztő hatásairól
Forrás: Erzsébet-táborok, Jancsák Csaba, 2018

A tábor fejlesztő hatását további öt szempont alapján is vizsgálták a kísérők véleménye alapján. A legmagasabb értékeket Zánkán az érzelmi intelligencia és önbizalom, önismeret fejlesztése (4,8), a közösség- és csapatépítés (4,79) és a szociális kompetenciák fejlesztése (4,77) érte el. A független, önálló gondolkodás fejlesztése (4,74) és az erőszakmentes konfliktuskezelés (4,69) területén valamennyivel alacsonyabb értéket értek el. Fonyódligeten a legmagasabb értéket a közösség- és csapatépítés (4,9) érte el. A második legmagasabb átlagot a szociális kompetenciák fejlesztése és az érzelmi intelligencia és önbizalom, önismeret fejlesztése érte el, 4,8-as értékkel. Az utolsó helyen a független, önálló gondolkodás fej-

lesztése (4,7) és az erőszakmentes konfliktuskezelés (4,69) foglal helyet. Fontos megemlíteni, hogy minden kategóriában az értékek 4 felett helyezkednek el. Ebből egyértelműen azt lehet levonni, hogy minden területen láttak fejlődést a kísérők a táborokban.

**EFOP-1.2.12-17-2017-00006 „A TÁBOR ÖSSZEKÖT – ERZSÉBET TÁBOROK”
AZ ERZSÉBET TÁBOROK HOZZÁADOTT ÉRTÉKEI ÉS FEJLESZTŐ HATÁSAI**

A kísérők vélekedései az Erzsébet Táborok fejlesztő hatásairól (2017, 1-5 skálán, átlagértékek)

8. ábra Kísérők véleménye az Erzsébet-táborok fejlesztő hatásáról

Forrás: Erzsébet-táborok, Jancsák Csaba, 2018

4. ÖSSZEGRZÉS

Kutatómunkám kezdetekor utánajártam, kikerestem és átolvastam a táborozás-pedagógiáról és az Erzsébet-táborokról fellelhető szakmai információkat. A szakirodalom feldolgozása után kiinduló állításokat tettem, majd kvalitatív (tartalomelemzés, interjúkészítés, résztvevő megfigyelés) és kvantitatív (kérdőíves vizsgálat másodelemzése) módszertanokat alkalmazva kutatást folytattam. Ezek alapján a hipotézisem vizsgálatáról a következő összegző megjegyzések tehetők. Az első állításnak azt vettem fel, hogy érvényesül az Erzsébet-táborok „pedagógiai hitvallása”, a gyermekek élményszerű fejlesztése. Az adatok azt mutatják, hogy az Erzsébet-tábor olyan programokat kínál a gyermekek számára, melyek szellemi fejlődésüket is elősegítik, mi-

közben valódi interaktív élményt jelentenek a fiataloknak. Ezek alapján az első hipotézis igazoltnak tekinthető. A második hipotézisem (a pedagógiai program tudatos szakmai értékkéleteken nyugszik) vizsgálata során azt találtam, hogy a tábor szervezése és megvalósítása számos olyan területet érint, amely a gyermekek fejlődését szakmai alapokon állva, tudatosan segíti (élménypedagógia módszerekkel és játékokon keresztül). Ezeken belül a mentális- és érzelmi intelligencia fejlesztése, a tudományos ismeretterjesztés, az önismeret fejlesztése, az egészséges életmód megismerése és gyakorlása szerepel célként a tábor pedagógiai programjában. Nagy hangsúlyt fektetnek továbbá a drog- és alkohol prevencióra, valamint a pályaorientáció, a kulturális nevelés, a hagyományápolás/értékkörzés, és a környezeti nevelés is hangsúlyos helyet képvisel a programelemek között. Azzal, hogy a táborban a gyermekek egy közösségbe tartoznak, megismerik a társas viselkedés kerekeit és megtapasztalják az együttműködés pozitív hatásait, ezáltal a tábor a szociális készségeket fejleszti. A harmadik hipotézis vizsgálata során az adatok alapján megállapítottam, hogy a nyári ottalvós táborok komoly fejlesztő hatással vannak a gyerekekre. A tábor a különböző szociokulturális háttérrel rendelkező (a hátrányos helyzetű, a halmozottan hátrányos helyzetű, a sajátos nevelési igényű és a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő) gyermekek számára magas minőségi elvárások szerint működtetett szolgáltatásokat nyújt. A tábor konkrét megvalósulásának kialakításakor a fő szervezőelv az, hogy a táborozók szabadon válogathassanak a szakmailag megalapozott programok sokaságából. A tábori segítők a tábor kezdete előtt érzékenyítő foglalkozásokon vesznek részt, azért, hogy a speciális igényű gyermekek számára is megvalósulhasson a legnagyobb mértékű bevonódás. A táborban az elfogadás, a szabadság, a felelősségvállalás, a tolerancia megtapasztalása igen fontos helyet foglal el, ezzel segítve a táborozók szociális, közösségi és egyéni fejlesztését. Mindezek alapján a harmadik hipotézis is igazoltnak tekinthető. A negyedik hipotézist, miszerint a fejlesztő hatások kimutathatók a szociális kompetenciák esetében, a kérdőíves kutatás adatainak másodelemzése során vizsgáltam. Az adatok alapján megállapítható, hogy a táborozás alatt a gyermekek szociális kompetenciái a társas kapcsolatok terén fejlődnek. Ugyanezt erősítették meg a kísérők által adott válaszok is a tábor fejlesztő hatásai vonatkozásában. Ezek alapján ezt a hipotézist is igazoltnak tekinthetjük. Az utolsó hipotézisemben feltételeztem, hogy a fejlesztő hatásokat a rekreációs programok támogatják. Az adatok alapján ez a kiinduló állítás is igazoltnak tekinthető.

5. IRODALOM

- Andl Helga – Kóródi Miklós – Szűcs Norbert – Vég Zoltán Ákos (2009): Regisztráció, körzethatár, előnyben részesítés. *Esély*, 2009/3. szám. 38–73.
- Babbie Earl (2006): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest.
- Bodor Tamás (2006): *Táborszervezés, táborvezetés*. Ifjúságsegítőknak és érdeklődőknek. Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ, Szombathely.
- Borosán Livia – Budainé Csepela Yvett (2017): A szabadidős tevékenységek személyiségfejlesztési lehetőségei. *Testnevelés és Pedagógia* 2017. 2. évf, 1-2. 2017 DOI: 10.21846/TST.2017.1-2.4 http://real.mtak.hu/72161/1/06_Boros%C3%A1n.pdf Megtekintés: 2021.04.12.
- Csajka Edina, Csimáné Pozsegovics Beáta (2019): A szociális kompetenciák fejlesztési lehetőségei az élménypedagógia módszerével hátrányos helyzetű gyermekek körében. *Képzés és gyakorlat*, 17. 2. sz. 67-78. Doi.: 10.17165/TP.2019.2.5
- Fehérvári Anikó – Varga Aranka – Ceglédi Tímea (2018): Hátrányos helyzetű diákok iskolai útja. In: Fehérvári, Anikó; Varga, Aranka [szerk.]: *Reziliencia és inklúzió az Arany János Programokban*. Pécs: PTE. 17–46.
- Fejes József Balázs (2006): Miért (nem) fontosak a hátrányos helyzetű tanulók? *Új Pedagógiai Szemle*, 7-8. 17–26.
- Fejős Anna – Kállai Ernő – Keresztes-Takács Orsolya – Máté Dezső (2015): Az iskolai teljesítmény és a helyi társadalmi viszonyok összefüggései Nagykőrűben. *REGIO* 2015. 23: 4. 153–192.
- Forray R. Katalin – Hegedűs T. András (2003): *Cigányok, iskola, oktatáspolitiká*. Budapest: OKI-ÚMK.
- Forray R. Katalin (2015): Reziliencia a cigány, roma hallgatók körében. In: Fehérvári Anikó – Juhász Erika – Kiss Virág Ágnes – Kozma, Tamás [szerk.]: *Oktatás és fenntarthatóság*. Debrecen: Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete. 171–181.
- Havas Gábor (2008): Esélyegyenlőség, deszegregáció. In: Fazekas Károly – Köllő János – Varga Júlia [szerk.]: *Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért*. Budapest: ECOSTAT. 121–138.
- Heimann Ilona (2006): A táborozás. In: Heimann Ilona – Lénárd Sándor – Mészáros György – Rapos Nóra – Trencsényi László: *Iskolán kívüli nevelés – A gyakorlati pedagógia néhány alapkérdése*. Budapest, ELTE. <http://mek.niif.hu/05400/05462/05462.pdf> Megtekintés: 2020.06.07.
- Jancsák Csaba (2013): *Ifjúsági korosztályok korszakváltásban*. Új Mandátum Kiadó, Budapest.
- Jancsák Csaba (2018): *Az Erzsébet Táborok hozzáadott értékei és fejlesztőhatásai*. (Előadás) Zánka 2018. november 24.
- Jancsák, Csaba (2020): Value-saturated Education in Erzsébet Camps in Zánka, Hungary. *Belvedere Meridionale* vol. 32. no. 3. 31–46. DOI 10.14232/belv.2020.3.3

- Keller Judit – Mártonfi György (2006): Oktatási egyenlőtlenségek és speciális igények. In: Halász Gábor – Lannert Judit [szerk.]: *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. Budapest: OKI. 377–412.
- Kovácsné Dr. Bakosi Éva (2009): *A szabadidő pedagógiai kérdéseire*. Szeged: Belvedere Meridionale.
<http://socprof.partium.ro/Documents/Training%20material%201.pdf> Megtekintés: 2021.05.03.
- Kozma Tamás (1975): *Hátrányos helyzet*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Liskó Ilona (1997): Hátrányos helyzetű gyerekek a szakképző iskolákban. *Educatio*, 1997/1. 60–73.
- Majzik Valéria (1997): Summerhill – mit kezdünk vele? *Iskolakultúra*. 7. 1. sz. 17–20.
- Mandák Csaba (2010): Táborok – intézményesült ifjúságsegítői szolgáltatásformák. In: Földi László – Nagy Ádám (szerk.): *Ifjúságügy, ifjúsági szakma, ifjúsági munka*. Budapest, Mobilitás – Új Mandátum – Excenter.
- Mihály Ildikó (2003): Iskolások, iskolák és a szabadidő. *Új Pedagógiai Szemle* 2003/4.
<https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/iskolasok-iskolak-es-a-szabadido> Megtekintés: 2021.04.05.
- Nagy Ádám (2018): A táborozáspedagógia és helye a pedagógiai rendszertanban – A hidden extracurriculum körvonalai. *Új Pedagógiai Szemle*. /5-6. sz. 60–86.
http://real.mtak.hu/83963/1/UPSZ_2018_5_6_tordelt_09_13_u.pdf Megtekintés: 2021.04.10.
- Nagy Ádám [szerk.] (2018): *A komfortzónán is túl...* Kecskemét: NJE – Iuvenis
- Pápai Boglárka – Varga Aranka (2018): Életutak – Az Arany János Programok sorsfordító ereje. In: Fehérvári Anikó – Varga Aranka [szerk.]: *Reziliencia és inklúzió az Arany János Programokban*. Pécs: PTE. 209–228.
- Papp János (1997) A hátrányos helyzet értelmezése. *Educatio*, 1997/1. 3–7.
- Rayman Julianna – Varga Aranka (2017): Iskolai esélyek a rendszerváltáson túl – egy nyomkövető kutatás tükrében: Egy nyomon követő kutatás közben. *Új Pedagógiai Szemle* 67 : 1-2. 55–75.
- Szűcs Norbert (2008): Méltányos és gazdaságos. A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók integrációjának szükségessége. In: Nagy Judit [szerk.]: *Kéz a kézben. A hódmezővásárhelyi modell, egy lehetséges válasz a XXI. századi közoktatás kihívásaira*. Budapest: Commitment Köznevelés Kht. 5–15.
- Trencsényi László (2018) Hadiösvények és békepipa. Táborozástörténet 1919-től napjainkig. In: Nagy Ádám [szerk.]: *A komfortzónán is túl. A táborozás pedagógiája, szociológiája és kulturális antropológiája*. Kecskemét, NJE–ISZT. 212–232.
- Trencsényi, L. (2018): Hadiösvények és békepipa-Táborozástörténet 1919-től napjainkig. In: Nagy Ádám [szerk.]: *A komfortzónán is túl...* Kecskemét: NJE – Iuvenis 212–232.
- Varga Aranka (2014): Hátrányos helyzet az iskolarendszerben In: Cserti Csapó Tibor [szerk.]: *Legyen az esély egyenlő*. Pécs: PTE – Sárdi Többcélú Kistérségi Társulás. 155–171.
- Varga Aranka (2018): Az egyenlőtlenség dimenziói – az esélyteremtés lehetőségei. In: Boros Julianna [szerk.]: *Az iskolai szociális munka alapjai*. Pécs: PTE. 9–30.